

Verslag paddentrek/bescherming in het Langeveld over 1990

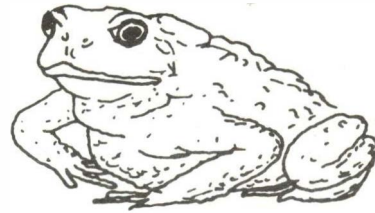
Willem Baalbergen

Evenals de voorgaande jaren hebben de overstekende padden, met name op de Kapelleboslaan en de Vogelwaardreef, in 1990 weer onze aandacht gehad. Gaarne willen wij hierbij dan ook weer verslag doen van de activiteiten op dit gebied. Aangezien het zich laat aanzien dat er in 1991 een andere werkwijze zal worden gevolgd is het misschien goed nog even de historie in te duiken.

Nadat in de zestiger jaren brede en doorgaande wegen in het Langeveld zijn aangelegd, bleken overstekende padden, op de voorjaartrek van het duin naar de polder, massaal te worden doodgereden. Dit gebeuren is door een Leidse bioloog, Bas van Leeuwen, in 1974 onder aandacht van het gemeentebestuur van Noordwijk gebracht. Vergezeld van de vraag om hier ook iets aan te gaan doen.

Burgemeester en Wethouders van Noordwijk hebben hierna onze Vereniging gevraagd hierin mee te denken en zo mogelijk ook mee te werken. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een proef met afzettingen en vangemmers. Gezien het feit dat dit niet het gewenste resultaat opleverde is later gekozen voor een gedeeltelijke afzetting van de weg gecombineerd met het plaatselijk oprapen en overzetten van de dieren. Tot en met 1990 is met dit systeem gewerkt. Een van de nadelen was echter dat toch nog veel beesten werden doodgereden en een ander ook niet zonder gevaar voor de overzetters was. Om die reden is gezocht naar een andere oplossing, namelijk het aanbrengen van afrastringen met een aantal tunnels onder de weg. Door verschillende omstandigheden is de proef die hiermee genomen zou worden niet doorgegaan. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat vanaf 1991 zal worden gewerkt met een systeem van een grondiger afzetting met slagbomen.

Terugblikkend zou je kunnen zeggen dat de in de loop der jaren ondernomen activiteiten niet geheel zonder succes zijn geweest. Er zijn onder meer grote aantallen dieren overgezet terwijl ook de afzettingen goede resul-

taten te zien gaven. In elk geval kan worden geconstateerd dat de populatie padden in stand blijft. Een resultaat dat zonder de beschermende maatregelen waarschijnlijk niet was bereikt. Hiermede is ook onze doelstelling geformuleerd (het instandhouden van de populatie). Het zal niet mogelijk zijn om te voorkomen dat geen enkel dier meer wordt doodgereden. Voordat de overzetresultaten van 1990 worden genoemd rest ons nog de groep van meer dan 20 vrijwilligers te bedanken voor hun inzet. In een goede samenwerking met gemeentewerken en politie waren zij, over een periode van tenminste 6 weken, wekelijks een avond in touw. Soms met gevaar voor eigen leven en zonder dat er over autokosten werd gesproken.

Met de controle op overstekende padden zou in 1990 aanvankelijk op 24 februari worden gestart. Door het zachte weer echter begon de trek, evenals in 1990 enkele weken eerder. Tot en met 13 april is gepatrouilleerd waarbij op een zestal avonden de weg is afgesloten. Op de avonden dat niet is afgesloten zijn tussen de twee- en drieduizend dieren overgezet. Daarbij is geconstateerd dat toch nog veel padden werden doodgereden. Gemiddeld was dat 1/3 deel van het aantal dieren dat werd overgezet. Naast padden zijn een klein aantal Groene Kikkers en Rugstreppadden overgezet terwijl tevens enkele kleine Watersalamanders op de weg werden aangetroffen.

Waterhoentjes

Jelle van Dijk

Om een grote groep Brandganzen te kunnen zien, zul je een tochtje naar Friesland of het Deltagebied moeten maken. Voor het zien van een Grauwe Pijlstormvogel kun je dicht bij huis blijven, maar zonder een goede kijker en enig doorzettingsvermogen om ook bij storm de zee af te turen, wordt het zien van deze soort toch een moeilijke zaak. Het is duidelijk dat veel vogels zich niet zo maar laten bekijken. Wat maakt het Waterhoentje het ons dan toch gemakkelijk! Voor deze vogel is een

wandeling of een stukje fietsen al genoeg en een verrekijker heb je niet eens nodig.

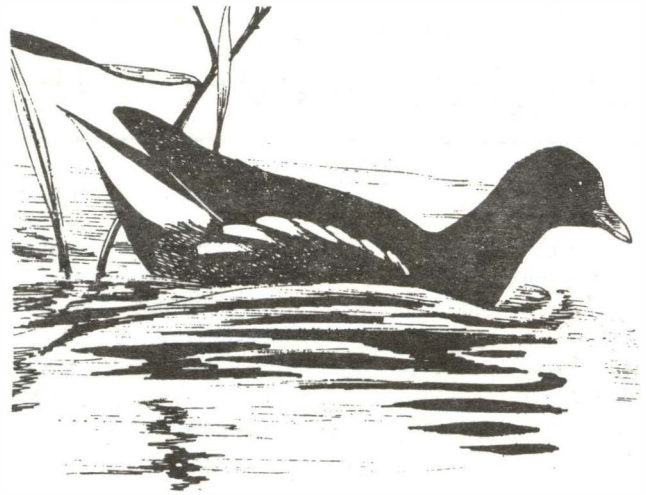
Waterhoentjes zijn vrijwel altijd in de buurt van water te vinden. Dat zijn in de zomer altijd kleine en smalle wateren zoals sloten en vijvers. Vooral plaatsen waar veel oever- en waterplanten groeien, zijn populair. Als het water zo breed is dat er golfslag kan ontstaan, verliest deze plaats zijn aantrekkelijkheid voor Waterhoentjes. Waterhoentjes zijn namelijk geen beste zwimmers. Ze moeten het doen met drie zeer lange tenen. Zwemvliezen als bij eenden of lobben als bij Meerkoet en Fu-

ten hebben ze niet. Met die kale tenen verplaats je niet zoveel water. Door met de kop schokkende bewegingen te maken, probeert het Waterhoentje er nog een beetje vaart in te houden. Zodra er echter golfslag en tegenwind in het spel zijn, zijn de vorderingen vrijwel nihil. Die "onhandige" poten zijn echter uitermate geschikt om in dichtbegroeide sloten af en toe een stukje over de drijvende vegetatie te lopen.

De laatste jaren behoort het Waterhoentje tot de regelmatige broedvogels van de bebouwde kom. In Noordwijk is jaar in jaar uit een nestje te vinden in de wetering langs het Sluispad en in Boerenburg is zelfs van een bloeiende populatie sprake. Door het beheer, of eigenlijk het ontbreken van beheer, is op sommige plaatsen een dichte oeverbegroeiing van Riet en Rietgras ontstaan. Een vaste stek in Boerenburg is bijvoorbeeld het laatste stuk van de brede sloot langs de Northgordreef tussen de Gooweg en de Leeuwenhorstlaan. Het hele familieleven is hier vanaf het fietspad te volgen. Het nest is meestal gemakkelijk te vinden. Het ligt een eindje van de kant zodat katten er niet bij kunnen. In het begin van de broedtijd verlaat de broedende vogel nog al eens het nest, maar na een week wordt het nest niet zo gemakkelijk meer verlaten. Verlaat de broedende vogel het nest, dan is hij (of zij, beide sexen broeden) veelal geheel onzichtbaar. De vogel duikt namelijk onder water en klemt zich met zijn lange tenen vast aan de bodembegroeiing of aan de onderkant van een riestengel. Omdat er natuurlijk na een poosje toch wel naar frisse lucht gesnakt wordt, steekt het Waterhoentje af en toe alleen de snavel even boven water. Deze toestand kan minutenlang worden volgehouden, waardoor het kan lijken of de vogel geheel van de aardbodem verdwenen is.

Tijdens het broeden wordt voortdurend aan het nest gebouwd. De niet-broedende vogel sleept bouwmaterialen aan dat door de broedende vogel zorgvuldig in het nest wordt verwerkt. Dat is ook wel nodig, want de meeste nesten missen een stevige fundering. Het nestmateriaal raakt met water verzadigd en begint langzaam te zinken. Zolang het ophogen gelijke tred houdt met het zinken is er niets aan de hand. Ligt het nest op een ongelukkige, wat diepe plaats, dan lijkt zo'n nest na enkele weken enigszins op een ijsberg: er bevindt zich een groter deel onder dan boven de oppervlakte.

Waterhoentjes beginnen niet zo vroeg als Futen met de nestbouw. Dat komt omdat ze toch wel graag een beetje beschut tussen de groeiende stengels zitten. Toch proberen de meeste paartjes twee of drie legsels groot te brengen. Als de jongen uit het ei zijn gekropen, kunnen ze direct al zwemmen en lopen. Het zijn kleine zwarte donsballen met een klein rood snaveltje. Nog voordat de jongen zelf hun kostje kunnen opscharrelen, beginnen de ouders al aan de volgende ronde. Naast het aanslepen van nestmateriaal moet nu ook voor de jongen gezorgd worden. Als de jongen van het tweede broedsel het nest verlaten, zijn de zorgen van de ouders al wat minder. De jongen van het eerste legsel gaan namelijk meehelpen bij het voederen van de kleine broertjes en zusjes van het tweede legsel. Dit unieke verschijnsel werd reeds in 1838 beschreven door de beroemde Duitse ornitholoog Naumann. Vermoedelijk heeft dit gedrag tot doel om ondanks de vrij late start van het broedseizoen toch twee of drie legsels groot te kunnen brengen.

Waterhoentje

Uit het voorgaande is duidelijk geworden dat Waterhoentjes hun uiterste best doen om voor een flink aantal nakomelingen te zorgen. Met wat geluk kan het aantal grootgebrachte jongen per seizoen wel tien tot twaalf bedragen. Voor een vogel die toch wel enkele jaren leeft, is dat bijzonder veel. Het Waterhoentje heeft dit gedrag ontwikkeld omdat dit voor het in stand houden van de populatie gewoon bittere noodzaak is. In een normale winter met één of meer vorstperiodes kunnen de verliezen groot zijn. Na de strenge winter van 1962/63 was het Nederlandse broedbestand letterlijk gedecimeerd. Het kan jaren duren voordat dergelijke verliezen zijn weggewerkt.

West-Europa kende in de jaren tachtig een paar winters van formaat: 1985/86, 1986/87 en 1987/88. Deze winters tezamen hadden niet zo'n desastreuze uitwerking op de populatie als de winter van 1962/63. De laatstgenoemde winter werd gekenmerkt door de opvallende lengte van de vorstperiode (half december-begin maart), in combinatie met zeer lage temperaturen en veel sneeuw. De strenge winters van de jaren tachtig kenden korte, felle vorstperiodes met in het algemeen nauwelijks sneeuw van betekenis. Juist dat laatste is voor Waterhoentjes van belang. In de winter bestaat hun voedsel namelijk vooral uit gras en allerlei kruiden. Zolang er maar een beetje water overblijft en een stukje gras daar dichtbij, kan het Waterhoentje wel overleven. Een dik pak sneeuw in combinatie met volledige ijsbedekking betekent binnen enkele dagen het einde voor veel Waterhoentjes.

Na de drie strenge winters, voor Nederlandse begrippen een unicum, volgde een nieuw record: drie uitermate zachte winters op rij! Dat deze bijzondere weersomstandigheden hun uitwerking op de stand van het Waterhoentje niet hebben gemist, kan iedereen constateren die wel eens een rondje in de omgeving fietst. Vermoedelijk zijn er nog nooit bij Noordwijk zoveel Waterhoentjes geweest. In tegenstelling tot het broedseizoen leven ze in de winter in groepen. Het winterbiotoop moet drie elementen bevatten: water, gras en struiken. Die struiken dienen niet alleen om bij gevaar dekking te zoeken, maar ook als slaapplekken. Plaatsen waar in december en januari groepen Waterhoentjes werden waargenomen zijn: Boerenburg (48), polder Hoogeweg (92), Kloostershuur (24), Noordwijkerhoekbrug (18), Polder Elsgeest (12), Oud-Leeuwenhorst (46),

Klein-Leeuwenhorst (14), bij Dijk en Burg (12), op het terrein van Sint-Bavo (27), achter Sancta Maria (32), noordwesthoek Oosterduinsemeer (18). Dit lijstje pretendeert niet volledig te zijn! Als de eerste maanden van 1991 strenge vorst zullen brengen (als u dit leest, is dat geen vraag meer), zal het vermoedelijk weer enkele jaren duren voordat er zoveel waterhoentjes kunnen worden geteld.

Uit ringonderzoek is gebleken dat de meeste Nederlandse waterhoentjes standvogels zijn. Slechts een klein deel trekt weg naar Engeland, Ierland en Frankrijk. Ons broedbestand wordt in de winter wel aangevuld met vogels uit noordelijker streken. Er zijn zelfs vogels gevonden met een ring uit Finland! En dat voor een vogel die je eigenlijk nooit ziet vliegen. Wie van onze leden heeft wel eens een groepje Waterhoentjes zien overvliegen? Meestal blijven onze waarnemingen beperkt tot

een vogel die eerst rent en daarna een stukje vliegt om zo snel mogelijk het water te bereiken. Voor het grotere werk prefereren ze de nachtelijke uren. Waterhoentjes behoorden vroeger dan ook tot de bekende vuurtorenslachtoffers.

Laat de lezer niet denken dat er bij deze aardige vogel niets meer te ontdekken valt. Zijn alle vogels die nu in Boerenburg rondlopen ook broedvogels? Wie weet waar deze Waterhoentjes de nacht doorbrengen en hoe hoog ze in de bomen kruipen? Wie weet hoeveel van de acht of negen donsjongen uiteindelijk op eigen poten kunnen staan? Wie houdt bij hoeveel Waterhoentjes er op de Northgodreef worden platgereden? Voor onze leden in Boerenburg ligt bij het dagelijkse rondje met de (aangelijnde) hond een geheel veld van onderzoek braak!

Stichting Vogelasiel Noordwijk

Henk van Duijn

Kwartaalverslag: oktober t/m december

Soort	Aanwezig 1-10-90	Gebracht	Dood	Gelost	Aanwezig 31-12-90
Fuut	-	2	1	-	1
Dodaars	-	1	1	-	-
Jan van Gent	-	4	-	*	1
Blauwe Reiger	-	2	1	1	-
Wilde eend / eend	-	1	1	-	-
Bergeend	1	-	-	-	1
Zwarte Zeeëend	-	7	4	*	-
Houtsnip	-	3	1	2	-
Watersnip	-	1	1	-	-
Grote Mantelmeeuw	- 1	-	1	-	-
Zilvermeeuw	-	5	2	3	-
Stormmeeuw	-	1	1	-	-
Drieteenmeeuw	-	2	1	1	-
Kokmeeuw	3	3	4	2	-
Alk	-	7	5	-	2
Zeekoet	-	94	64	11	19
Kleine Alk	-	1	1	-	-
Houtduif	-	4	3	1	-
Turkse Tortel	1	1	-	1	-
Spreeuw	-	3	2	1	-
Kauw	-	1	1	-	-

Zwarte Kraai	1	-	-	1	-
Winterkoning	-	1	-	1	-
Merel	-	3	3	-	-
Roodborst	-	1	1	-	-
Goudhaantje	-	5	2	3	-
Huisemus	2	1	1	2	-
duif,-	5	3	1	1	-
Zebravink	-	4	4	-	-
Muskuseend	-	2	-	1	1
Grijze Roodstaart	-	1	-	1	-
Prachtfazant	-	1	-	1	-
Zilverfazant	-	2	-	1	1
Indische Lachduif	-	1	1	-	-
Totaal	8	170	108	43	27

Toelichting:

Het sterretje bij de Jan van Gent en de Zwarte Zeeëend betekent dat, voor verdere revalidatie drie Jan van Genten naar Eco Mare op Texel en drie Zwarte Zeeëenden naar het Vogelasiel in Haarlem zijn overgebracht. Het laatste kwartaal van 1990 is zeer rustig begonnen. De trektijd van de vele vogelsoorten breekt weer aan in deze periode. In het vogelasiel is dit te merken doordat er vooral vogels binnengebracht worden die in botsing gekomen zijn met een raam of windscherm. Een aantal van deze vogels overleeft deze harde confrontatie met een ruit dan ook niet. De hersenbeschadiging is dan zo erg dat na enige tijd de dood intreedt. B.v. de Goudhaantjes waarvan er drie zijn gelost vliegen soms na een uur rust weer goed door de kooi. Direct lossen is dan voor deze vogels het beste. Voor de Houtsnip loopt de klap met een ruit dan ook vaak minder rooskleurig af. De lange snavel is soms gebroken, één van de ogen is meestal door de harde klap één en al bloed wat soms